

l.p.	Zgłaszający uwagę (nazwa instytucji, organizacji lub imię i nazwisko)	Reprezentowany sektor	Część, której dotyczy uwaga (proszę wskazać nr rozdziału, obszaru, celu lub wpisać Uwagi ogólne / Inne)	Szczegółowe zagadnienie, którego dotyczy uwaga	Treść uwagi lub proponowana konkretna treść uzupełnienia (wraz z uzasadnieniem)
1	Green REV Institute	Organizacje pozarządowe	Rozdział/Obszar/Cel ... Uwagi ogólne Inne		
2	Green REV Institute		II/ Wymiar 4 Wewnętrzny rynek energii oraz społeczny aspekt transformacji/ Obszar 4.5. Sprawiedliwa transformacja i ochrona konsumentów	Ubóstwo żywnościowe	<p>W projekcie nie wskazano kwestii ubóstwa żywnościowego. W kontekście budowania bezpieczeństwa żywności zaadresowanie ubóstwa żywnościowego - jakościowego i ilościowego jest kluczowe. Jak wskazuje raport Poverty Watch Polska 2023¹:</p> <p>“Głód i bezdomność to najbardziej oczywiste przejawy niezaspokojenia podstawowych potrzeb. Z badań organizacji udzielających pomocy żywnościowej (badanie przeprowadzone w miesiącach luty-czerwiec 2022) wynikało, że nowymi odbiorcami byli głównie seniorzy powyżej 65 roku życia (45 proc. organizacji to wskazywało), a także zwiększa się liczba osób z niepełnosprawnościami i bezrobotnych 40 proc. organizacji). Część organizacji wskazywała też na wzrost zainteresowanie ze strony rodzin z dziećmi (35 proc.) oraz uchodźców z Ukrainy (3 proc.). Jednak sprawozdanie ministerialne z pomocy żywnościowej za cały 2022 r. wykazało, że liczba migrantów wśród odbiorców tej pomocy wzrosła o prawie 1700 proc., czyli aż 17-krotnie w porównaniu z 2021 r. Z danych Eurostatu wynika, że niezdolność do zapewnienia sobie posiłku mięsnego, rybnego lub wegetariańskiego odpowiednika co dwa dni wzrosła z 3,6 do 4,1 proc. Bardzo niepokojący jest</p>

¹ <https://www.eapn.eu/wp-content/uploads/2023/10/eapn-EAPN-PL-Polish-version-2023-PW-5824.pdf>

l.p.	Zgłaszający uwagę (nazwa instytucji, organizacji lub imię i nazwisko)	Reprezentowany sektor	Część, której dotyczy uwaga (proszę wskazać nr rozdziału, obszaru, celu lub wpisać Uwagi ogólne / Inne)	Szczegółowe zagadnienie, którego dotyczy uwaga	Treść uwagi lub proponowana konkretna treść uzupełnienia (wraz z uzasadnieniem)
					<p>wzrost w przypadku samodzielnych rodziców z 5,6 do 8,9 proc., wzrost też nastąpił wśród dwóch rodziców z trójką lub więcej dzieci z 2,8 do 3,8 proc. Sytuacja w 2022 pogorszyła się i w 2023 zapewne będzie dalej się pogarszać.”</p> <p>W ostatnim raporcie Banków Żywności: Niedożywienie i Głód w Polsce² wskazano, że w najtrudniejszym położeniu są obecnie seniorzy i seniorki, dzieci, osoby niepełnosprawnościami oraz rodzice samodzielnie wychowujący dzieci. <i>“W gospodarstwach domowych u 53% badanych osób pieniędzy nie wystarcza na zaspokojenie podstawowych potrzeb – także na kupno jedzenia. Ponad 80% z nich przynajmniej raz w ostatnim roku odczuwało głód, którego nie można było zaspokoić z przyczyn finansowych. W 56% domów taka sytuacja zdarza się regularnie. Sześć na dziesięć osób musi się zapożyczać, żeby kupić żywność. Więcej niż dwie trzecie badanych musiały zrezygnować z zakupów spożywczych, żeby sfinansować inne wydatki, np. zapłacić za leki lub czynsz. Z talerzy w biednych domach znikają więc całe grupy produktów. Żeby zaoszczędzić na jedzeniu ponad 60% badanych rezygnuje z ryb, 53% z mięs i wędlin, a prawie 41% z warzyw. Z listy zakupów znikają też cukier i słodczyce oraz napoje, w tym kawa i herbata.”</i>³ W raporcie wskazano także na dwie strony ubóstwa żywnościowego: jakościową i ilościową. Jak wskazuje dr. Marta Czapnik - Jurak: <i>“Paradoksalnie, skutkiem niedożywienia jakościowego są nadwaga i otyłość. Dotyczy to także dzieci jedzących</i></p>

² <https://bankizywnosci.pl/niedozywienie-i-glod-w-polsce-raport/>

³ idem

l.p.	Zgłaszający uwagę (nazwa instytucji, organizacji lub imię i nazwisko)	Reprezentowany sektor	Część, której dotyczy uwaga (proszę wskazać nr rozdziału, obszaru, celu lub wpisać Uwagi ogólne / Inne)	Szczegółowe zagadnienie, którego dotyczy uwaga	Treść uwagi lub proponowana konkretna treść uzupełnienia (wraz z uzasadnieniem)
					<p>wysokoenergetyczną żywność o niskiej wartości odżywczej, jak przekąski i słodycze ⁴</p> <p>Konsekwencje niezdrowego, niezrównoważonego jedzenia i braku dostępu do zdrowej żywności wskazuje w raporcie Drivers of Food Security Komisja Europejska ⁵: “Szacuje się, że w regionie UE 59% dorosłych i około jedna trzecia dzieci w wieku 5-9 lat ma nadwagę lub otyłość, a 23% otyłość (OECD, 2019) i być może wbrew intuicji, współlistnieją one również z niedoborami mikroelementów.”</p> <p>Sprawiedliwa transformacja klimatyczna musi obejmować sprawiedliwą transformację systemu żywności i rolnictwa i zagwarantowanie prawa do zdrowej żywności. Debata o rolnictwie i żywności jest nieodłączną częścią debaty klimatycznej i działań na rzecz obniżania emisji.</p>
3	Green REV Institute		II/ Wymiar 5. Badania naukowe, innowacje i konkurencyjność/Cel. 5.1.2. Rozwój w obszarach sprzyjających transformacji do gospodarki neutralnej klimatycznie	Badania naukowe i współpraca z nauką w ramach rozwoju białek alternatywnych	Produkcja tradycyjnych białek zwierzęcych (mięso, nabiał) ma ogromny wpływ na emisje CO ₂ oraz inne gazy cieplarniane, takie jak metan i podtlenek azotu. Alternatywne źródła białka, takie jak białka roślinne, białka fermentacyjne, mają znacznie mniejszy wpływ na środowisko. Promowanie rozwoju tych technologii wpisuje się bezpośrednio w cele gospodarki neutralnej klimatycznie. Produkcja alternatywnych białek wymaga mniej wody, ziemi i energii w porównaniu z hodowlą zwierząt. Białka roślinne zużywają o

⁴ Dr Marta Czapnik - Jurak była gością II Forum Bezpiecznej Żywności przedstawiając konsekwencje dot. ubóstwa żywnościowego i niezauważanego ubóstwa żywnościowego jakościowego dla grup zagrożonych ubóstwem - link do spotkania: <https://www.facebook.com/greenrev.institute/videos/769432571896783/>; link do prezentacji: <https://www.facebook.com/greenrev.institute/videos/769432571896783/>

⁵ https://futurefood4climate.eu/wp-content/uploads/2023/01/ui883g-SWD_2023_4_1_EN_document_travail_service_part1_v2.pdf

l.p.	Zgłaszający uwagę (nazwa instytucji, organizacji lub imię i nazwisko)	Reprezentowany sektor	Część, której dotyczy uwaga (proszę wskazać nr rozdziału, obszaru, celu lub wpisać Uwagi ogólne / Inne)	Szczegółowe zagadnienie, którego dotyczy uwaga	Treść uwagi lub proponowana konkretna treść uzupełnienia (wraz z uzasadnieniem)
					<p>wiele mniej zasobów, co jest kluczowe w kontekście zmian klimatycznych i coraz bardziej ograniczonych zasobów naturalnych. Inwestowanie w rozwój tych innowacji może przyczynić się do zrównoważonego gospodarowania zasobami. Konieczny jest rozwój współpracy z ośrodkami naukowymi, motywowanie do rozpoczęcia działań i wdrażania badań w obszarze białek alternatywnych.</p> <p>W raporcie “What’s cooking” Programu Środowiskowego ONZ (UNEP), wskazano: Rządowe wsparcie dla badań i rozwoju: Badania mogą być prowadzone przez rządowe agencje badawcze lub zlecane innym instytucjom, a ich wyniki powinny być dostępne w formie otwartego dostępu. Przykłady priorytetów badawczych obejmują hodowlę lub inżynierię roślin w celu uzyskania wyższych plonów białka, opracowywanie nowych metod teksturyzacji białek roślinnych oraz rozwijanie bioreaktorów zdolnych do wspierania wysokiej gęstości i dużej objętości hodowli komórkowych.</p> <p>Na przykład w 2022 roku francuska narodowa agencja badawcza ogłosiła nabór wniosków dotyczących nowych zastosowań dla uprawianych we Francji roślin w produkcji mięsa roślinnego oraz opracowania nowych funkcji dla mikrobów, alg i owadów – priorytetów, które przyniosłyby korzyści gospodarce i systemom żywnościowym Francji (Francja, Agence Nationale de la Recherche 2022). W Stanach Zjednoczonych USDA przyznało 10 milionów dolarów Uniwersytetowi Tufts na rozwój centrum doskonałości w rolnictwie komórkowym (Nicholas i Silver 2021). Tymczasem Izrael, w ramach różnych projektów, udzielił dotacji prywatnej firmie zajmującej się mięsem hodowanym w laboratoriach, aby opracować otwarty system do badania składników mięsa</p>

l.p.	Zgłaszający uwagę (nazwa instytucji, organizacji lub imię i nazwisko)	Reprezentowany sektor	Część, której dotyczy uwaga (proszę wskazać nr rozdziału, obszaru, celu lub wpisać Uwagi ogólne / Inne)	Szczegółowe zagadnienie, którego dotyczy uwaga	Treść uwagi lub proponowana konkretna treść uzupełnienia (wraz z uzasadnieniem)
					<p>hodowanego, który zmniejszyłby powielanie badań i przyspieszył tempo innowacji (Shoup 2022).</p> <p>Badania prowadzone do tej pory, w tym finansowane przez rządy, doprowadziły do powstania wielu komercyjnie udanych produktów i składników, obniżenia kosztów produkcji i dla konsumentów oraz do rozwoju fundamentalnych technologii. Jednakże dalsze badania są niezbędne, aby utrzymać postęp w tej dziedzinie i osiągnąć równowagę smakową i cenową z tradycyjnymi produktami pochodzenia zwierzęcego. W 2022 roku rządy na całym świecie przeznaczyły co najmniej 180 milionów dolarów na badania i rozwój, aby udoskonalić nowe alternatywy oraz powiązane technologie produkcji (GFI 2023a). Jednakże, aby w pełni wykorzystać potencjał innowacji do tworzenia wysokiej jakości białek alternatywnych, jedno z ostatnich analiz szacuje, że rządy muszą przeznaczać 4,4 miliarda dolarów rocznie na badania i rozwój (dla klasycznych i nowych produktów roślinnych, fermentowanych, mięsa hodowanego oraz owadów) (ClimateWorks Foundation i Foreign, Commonwealth and Development Office, UK Government 2021). Choć prywatne firmy często inwestują w badania i rozwój, otwarte badania prowadzone przez sektor publiczny pozwalają państwu kształtować rynek, koncentrując się na obszarach, które mogą przynieść korzyści wielu podmiotom lub służyć interesowi publicznemu, na przykład poprzez identyfikację zastosowań dla zasobów krajowych w produktach alternatywnych, opracowanie alternatyw dla drogich składników lub stworzenie</p>

I.p.	Zgłaszający uwagę (nazwa instytucji, organizacji lub imię i nazwisko)	Reprezentowany sektor	Część, której dotyczy uwaga (proszę wskazać nr rozdziału, obszaru, celu lub wpisać Uwagi ogólne / Inne)	Szczegółowe zagadnienie, którego dotyczy uwaga	Treść uwagi lub proponowana konkretna treść uzupełnienia (wraz z uzasadnieniem)
					procesów produkcyjnych o niższej emisji (Holmes i in. 2022).” ⁶
4	Green REV Institute		II/ Wymiar 1. Obniżenie emisyjności/ Cel. 1.2.5. Redukcja emisji GC w rolnictwie	W celu wskazano na zagrożenia - związane z redukcją emisyjności - dla rolnictwa zwierzęcego, jednak nie odniesiono się w żaden sposób do korzyści z transformacji do systemów roślinnych i do konieczności rozwoju rolnictwa roślinnego dla ludzi	Komisja Europejska w Sprawozdaniu z postępu prac na temat działań w UE w dziedzinie klimatu za 2023 r. wskazuje: “Chociaż poczyniono znaczne postępy, aby zagwarantować, że polityka UE wprowadzi UE na drogę ku gospodarce neutralnej emisyjnie, obawy budzą niedawne tendencje w zakresie emisji w sektorze transportu i bardzo powolne tempo redukcji emisji w rolnictwie, a także spadek pochłaniania dwutlenku węgla.” ⁷ Zgodnie z raportem Plant Based Treaty Safe & Just: “ <i>Sposób, w jaki produkujemy żywność na świecie, jest najważniejszą przyczyną przekroczenia granic naszej planety. Jest to największe zagrożenie dla stabilności planety i naszych systemów podtrzymywania życia, od słodkiej wody, zapylaczy i zdrowia gleby, po generowanie opadów oraz jakość powietrza i wody. Produkcja żywności zagraża naszej przyszłości (Rockström i Gaffney, 2021, 130).</i> ” Według Rockström i Gaffney (2021, 137) do 2030 r. musimy ograniczyć emisję gazów cieplarnianych o 50 procent. Opowiadają się oni za "celem zerowym" i mówią: "Musimy teraz zapewnić zerową ekspansję nowych gruntów rolnych". Jeśli chodzi o sprawiedliwość międzypokoleniową, musimy wcześniej i szybciej ograniczyć emisje w zamożnych krajach i wyznaczyć twardy cel zerowej emisji netto do 2040 roku. Aby osiągnąć odbudowę przyrody i bioróżnorodności, a także zbudować odporność do 2050 roku, rządy muszą pilnie położyć

⁶ [whats cooking frontiers.pdf](#)

⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:52023DC0653>

l.p.	Zgłaszający uwagę (nazwa instytucji, organizacji lub imię i nazwisko)	Reprezentowany sektor	Część, której dotyczy uwaga (proszę wskazać nr rozdziału, obszaru, celu lub wpisać Uwagi ogólne / Inne)	Szczegółowe zagadnienie, którego dotyczy uwaga	Treść uwagi lub proponowana konkretna treść uzupełnienia (wraz z uzasadnieniem)
					<p>kres utracie lasów i terenów podmokłych do 2030 roku. Gdybyśmy to zrobili, mielibyśmy uporządkowane rozwiązanie, a nie szok i pełną odbudowę do 2050 r. (Rockström i Gaffney, 2021, s 186).</p> <p><u>Rockström i Gaffney (2021, 130) wyjaśniają, że polityka żywnościowa jest około 30 lat w tyle za sektorem energii, a przy tak krótkim czasie potrzebujemy zmiany paradygmatu i planów działania na wszystkich poziomach: indywidualnym, instytucjonalnym, biznesowym, miejskim, krajowym i globalnym.”⁸</u></p> <p>W Sprawozdaniu⁹ Komisja Europejska wskazuje także, “emisje w UE pochodzące z rolnictwa stanowią około jednej dziesiątej całkowitych emisji gazów cieplarnianych, z czego około dwie trzecie pochodzi od zwierząt gospodarskich. “</p> <p>Jak wskazuje w Białej Księdze Sektora Hodowlanego: Smród, krew i łzy dr. Sylwia Spurek: “Zgodnie z najnowszymi opracowaniami naukowymi sektor hodowlany jest odpowiedzialny w znacznym stopniu za negatywny wpływ rolnictwa na środowisko. W Europie odpowiada za: 78% utraty różnorodności biologicznej na łądzie, 80% zakwaszenia gleby i zanieczyszczenia powietrza (emisja amoniaku i tlenków azotu) oraz 73% zanieczyszczenia wód (zarówno azot, jak i fosfor). (...) Pierwszą kwestią, na którą należy zwrócić uwagę, są emisje gazów cieplarnianych uwalnianych w wyniku funkcjonowania przemysłu hodowlanego. Szacuje się, że</p>

⁸ <https://plantbasedtreaty.org/safeandjustlaunch/>

⁹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX:52023DC0653>

l.p.	Zgłaszający uwagę (nazwa instytucji, organizacji lub imię i nazwisko)	Reprezentowany sektor	Część, której dotyczy uwaga (proszę wskazać nr rozdziału, obszaru, celu lub wpisać Uwagi ogólne / Inne)	Szczegółowe zagadnienie, którego dotyczy uwaga	Treść uwagi lub proponowana konkretna treść uzupełnienia (wraz z uzasadnieniem)
					<p>przyczynia się ona do globalnych emisji ok. 14,5% gazów cieplarnianych pochodzenia antropogenicznego. Wśród gazów emitowanych w wyniku funkcjonowania ferm przemysłowych należy wymienić przede wszystkim dwutlenek węgla (CO₂, ok. 9% całości antropogenicznych emisji światowych), metan (CH₄, ok. 3540% światowych antropogenicznych emisji) oraz podtlenek azotu (N₂O, ok. 64%).”¹⁰</p> <p>W związku z powyższymi brak wyraźnego odniesienia do sprawiedliwej, roślinnej transformacji w Krajowym Planie w Dziedzinie Energii i Klimatu do 2030 r. jest bardzo niepokojący. Środowisko naukowe od dekad informuje i alarmuje, że brak transformacji do systemów żywności roślinnej dla ludzi oraz wzmocnienie produkcji zwierzęcej pomimo danych dot. jej szkodliwości dla planety, ludzi i zwierząt, stanowią zagrożenie dla realizacji celów klimatycznych. Raport Changing Markets Emissions Impossible¹¹ wskazał: “że łączne emisje metanu generowane przez 15 firm z sektora produkcji mięsa i nabiału znacząco przewyższają całkowity ślad metanowy wielu krajów, w tym Rosji, Kanady, Australii i Niemiec. Emisje metanu tych firm są o 52% wyższe niż emisje metanu związane z hodowlą zwierząt w Unii Europejskiej i o 47% wyższe niż te w Stanach Zjednoczonych.</p> <p>Emisje metanu poszczególnych firm są również porównywalne z emisjami metanu związanymi z hodowlą zwierząt w</p>

¹⁰ <https://futurefood4climate.eu/biblioteka/biala-ksiega-fermy-przemyslowe/>

¹¹ <https://changingmarkets.org/report/emissions-impossible-how-emissions-from-big-meat-and-dairy-are-heating-up-the-planet-methane-edition/>

I.p.	Zgłaszający uwagę (nazwa instytucji, organizacji lub imię i nazwisko)	Reprezentowany sektor	Część, której dotyczy uwaga (proszę wskazać nr rozdziału, obszaru, celu lub wpisać Uwagi ogólne / Inne)	Szczegółowe zagadnienie, którego dotyczy uwaga	Treść uwagi lub proponowana konkretna treść uzupełnienia (wraz z uzasadnieniem)
					<p>poszczególnych krajach. Na przykład emisje metanu Marfrig dorównują emisjom z całego sektora hodowlanego Australii, emisje Tysona są porównywalne z tymi w Federacji Rosyjskiej, a emisje Dairy Farmers of America są podobne do emisji metanu w hodowli w Wielkiej Brytanii.</p> <p>Emisje metanu firmy JBS znacznie przewyższają emisje innych firm. Są one większe niż łączne emisje metanu z hodowli we Francji, Niemczech, Kanadzie i Nowej Zelandii, lub stanowią 55% emisji metanu z hodowli w USA.</p> <p>Kiedy emisje te są obliczane w perspektywie 20 lat, co jest bardziej adekwatnym horyzontem czasowym dla działań na rzecz klimatu, ich wpływ staje się jeszcze bardziej znaczący, stanowiąc od połowy do trzech czwartych szacowanego śladu węglowego tych firm, co podkreśla pilną potrzebę działań w zakresie redukcji metanu.</p> <p>Całkowite emisje gazów cieplarnianych (GHG) tych firm są również znaczne, nieco wyższe niż emisje Niemiec. Gdyby te 15 firm traktować jak jedno państwo, byłyby one dziesiątym co do wielkości emitentem GHG na świecie. Ich łączne emisje przewyższają również emisje firm naftowych takich jak ExxonMobil, BP i Shell.</p> <p>Pomimo ogromnego wpływu na klimat, większość firm nie raportuje ani całkowitych emisji GHG, ani emisji specyficznych dla metanu. Dziewięć z 15 firm (60%) nie raportuje swoich emisji, lub nie uwzględnia pełnych emisji z</p>

l.p.	Zgłaszający uwagę (nazwa instytucji, organizacji lub imię i nazwisko)	Reprezentowany sektor	Część, której dotyczy uwaga (proszę wskazać nr rozdziału, obszaru, celu lub wpisać Uwagi ogólne / Inne)	Szczegółowe zagadnienie, którego dotyczy uwaga	Treść uwagi lub proponowana konkretna treść uzupełnienia (wraz z uzasadnieniem)
					<p>całego łańcucha dostaw (zakres 3). Żadna z firm nie raportowała emisji metanu z łańcucha dostaw.”</p> <p>Krajowy Plan w dziedzinie Energii i Klimatu do 2030 r. pomija w zupełności kwestię transformacji systemu żywności opartego na rolnictwie zwierzęcym i oraz kwestię rozwoju białek roślinnych dla ludzi jako niezbędny i konieczny element ograniczania emisji i tym samym ochrony rolnictwa zrównoważonego i prawa do dostępu do zdrowej żywności, a także budowania bezpieczeństwa żywnościowego.</p>
5	Green REV Institute		II/Wymiar 1 Obniżenie emisyjności/ Obszar 1.4. Poprawa jakości środowiska, w tym powietrza / Cel. 1.4.1. Cel w zakresie jakości powietrza	Sektor hodowlany i przemysłowa hodowla zwierząt a prawo do oddychania czystym powietrzem	<p>W projekcie wskazano: “W sektorze rolnictwa działania na rzecz ograniczenia emisji amoniaku obejmują wdrażanie <i>Programu działań mających na celu zmniejszenie zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu</i>, tzw. programu azotanowego i przepisów ustawy o nawozach i nawożeniu, które regulują zasady stosowania nawozów azotowych. Dobre praktyki rolne w zakresie nawożenia promowane są poprzez przygotowanie i upowszechnianie Kodeksu dobrej praktyki rolniczej. Ponadto, wsparcie praktyk wpływających m.in. na redukcje emisji zanieczyszczeń powietrza realizowane jest w ramach Planu Strategicznego WPR na lata 2023-2027.</p> <p>Największy wpływ na realne osiągnięcie nowych celów w zakresie jakości powietrza będą mieć jednak obywatele, ponieważ to od ich zachowań i działań w obszarze sektora ogrzewania mieszkalnictwa oraz transportu drogowego będzie</p>

l.p.	Zgłaszający uwagę (nazwa instytucji, organizacji lub imię i nazwisko)	Reprezentowany sektor	Część, której dotyczy uwaga (proszę wskazać nr rozdziału, obszaru, celu lub wpisać Uwagi ogólne / Inne)	Szczegółowe zagadnienie, którego dotyczy uwaga	Treść uwagi lub proponowana konkretna treść uzupełnienia (wraz z uzasadnieniem)
					<p>zależec, czy Polska sprosta do 2030 r. wyzwaniom stawianym w nowej dyrektywie. Szczególną zachetą dla obywateli będą istniejące i modyfikowane finansowe programy wsparcia, a obok regulacji dużą rolę odegra również edukacja.”</p> <p>Te zapisy są niewystarczające i pomijają wpływ produkcji zwierzęcej i wyzwania związane ze zwierzęcym rolnictwem i fermami wielkotowarowymi tzw. fermami przemysłowymi.</p> <p>W Białej Księdze Sektora Hodowlanego: Smród, krew i łzy, dr. Sylwii Spurek, wskazano na wielowymiarowe oddziaływanie produkcji zwierzęcej w kontekście emisji:</p> <p>“Można wymienić cztery kategorie źródeł emisji gazów cieplarnianych pochodzących z sektora hodowlanego:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. fermentacja jelitowa, która odpowiada za wydzielanie metanu podczas procesu trawienia, głównie u przeżuwaczy (ok. 44% całkowitych emisji gazów cieplarnianych z sektora); 2. rozkład odchodów zwierząt, będący źródłem metanu i pod- tlenku azotu (ok. 10%); 3. produkcja pasz, odpowiedzialna za emisje dwutlenku węgla (ekspansja upraw roślin pastewnych i pastwisk na obszary naturalne, np. lasy, produkcja nawozów i pestycydów do upraw paszowych, a także transport i przetwarzanie pasz) oraz pod- tlenku azotu (stosowanie nawozów azotowych oraz obornika na pastwiskach i polach uprawnych – łącznie ok. 41%); 4. zużycie energii występujące w całym łańcuchu dostaw, w tym na potrzeby produkcji pasz i nawozów, wykorzystywanie maszyn i instalacji potrzebnych np. na fermach i do upraw roślin pastewnych oraz

I.p.	Zgłaszający uwagę (nazwa instytucji, organizacji lub imię i nazwisko)	Reprezentowany sektor	Część, której dotyczy uwaga (proszę wskazać nr rozdziału, obszaru, celu lub wpisać Uwagi ogólne / Inne)	Szczegółowe zagadnienie, którego dotyczy uwaga	Treść uwagi lub proponowana konkretna treść uzupełnienia (wraz z uzasadnieniem)
					<p>przetwarzania, pakowania i transportowania produktów odzwierzęcych, a także przewożenia samych zwierząt (prawie 5% całości emisji).</p> <p>Zgodnie z oceną cyklu życia przeprowadzoną przez Greenpeace sektor produkcji zwierzęcej (tj. wszystkie udomowione zwierzęta hodowane w rolnictwie w celu produkcji siły roboczej i „towarów”, takich jak mięso, jaja, mleko, futro, skóra i wełna) odpowiada za ok. 12– 17% całkowitych emisji gazów cieplarnianych w Unii Europejskiej. Jeśli chodzi o emisje samego dwutlenku węgla, są one wyższe niż suma rocznych emisji CO2 wydzielanych przez cztery państwa unijne – Polskę, Węgry, Czechy i Słowację.”¹²</p> <p>We wspomnianej Białej Księdze wskazane zostały emisje dwutlenku węgla, tlenków azotu, amoniaku, metanu oraz podtlenków azotu. Niestety w Krajowym Planie w Dziedzinie Energii i Klimatu do 2030 r. problematyka ferm przemysłowych tj. ferm wielkotowarowych i produkcji zwierzęcej nie została zaadresowana, pomimo, że wskazano: “Natomiast, głównym źródłem emisji amoniaku (NH3) w Polsce jest rolnictwo. Sektor ten odpowiada za blisko 96% całkowitej emisji tego zanieczyszczenia. Dominują tu dwa źródła: odchody zwierząt gospodarskich oraz stosowanie nawozów naturalnych i mineralnych na gleby rolne.” Autorzy i autorki projektu nie odnoszą się do konsekwencji rolnictwa zwierzęcego, do dynamicznej intensyfikacji rolnictwa i produkcji zwierzęcej oraz dynamiki powstawania ferm</p>

¹² <https://futurefood4climate.eu/wp-content/uploads/2022/10/Smrodkrewilzy-SylwiaSpurek.pdf>

l.p.	Zgłaszający uwagę (nazwa instytucji, organizacji lub imię i nazwisko)	Reprezentowany sektor	Część, której dotyczy uwaga (proszę wskazać nr rozdziału, obszaru, celu lub wpisać Uwagi ogólne / Inne)	Szczegółowe zagadnienie, którego dotyczy uwaga	Treść uwagi lub proponowana konkretna treść uzupełnienia (wraz z uzasadnieniem)
					wielkotowarowych, tzw. ferm przemysłowych w Polsce. Jest to szczególnie niepokojące w kontekście prac nad Wspólną Polityką Rolną, której celami są między innymi: zapewnienie dostępu do zdrowej żywności dla obywateli i obywaterek, ochrona klimatu i środowiska naturalnego.
6	Green REV Institute		II/Wymiar 1 Obniżenie emisyjności/ Obszar 1.4. Poprawa jakości środowiska, w tym powietrza/ Cel. 1.4.2. Cel w zakresie stanu wód	Wpływ produkcji zwierzęcej na zasoby wodne i zanieczyszczenie wód. Ryzyka związane z antybiotykami w wodzie zanieczyszczane przez produkcję zwierzęcą	Pomimo, że w Projekcie wskazano: “Zanieczyszczenie wód może być wynikiem różnorodnych czynników, obejmujących m.in.: ścieki komunalne i przemysłowe, nawozy i pestycydy z rolnictwa , zanieczyszczenia z obszarów zurbanizowanych i odpady, wylewy substancji chemicznych czy degradację brzegów rzek.”, w KPEiK nie wskazano na rolę rolnictwa zwierzęcego i produkcji zwierzęcej w ramach zanieczyszczenia i degradacji wód. W Białej Księdze Sektora Hodowlanego dr. Sylwii Spurek wskazano wyraźnie na wielowymiarowe oddziaływanie sektora hodowlanego na zasoby i jakość wód. “Szacuje się, że na potrzeby sektora eksploatowane jest ponad 8% światowego zużycia wody, a wykorzystywana jest ona głównie do produkcji pasz . Większość wody używanej na fermach wraca do środowiska w postaci gnojowicy i ścieków, a więc w uproszczeniu: jako zanieczyszczenia. Odchody zwierząt tzw. gospodarskich zawierają bowiem znaczne ilości azotu, fosforu, potasu, patogenów, metali ciężkich, leków, antybiotyków oraz hormonów. Do zanieczyszczenia źródeł wód może dochodzić na kilka sposobów: bezpośrednio, np. poprzez odpływ zanieczyszczeń z budynków inwentarskich lub w wyniku awarii, albo też pośrednio poprzez zanieczyszczenia obszarowe – ze spływów powierzchniowych z pastwisk i pól

I.p.	Zgłaszający uwagę (nazwa instytucji, organizacji lub imię i nazwisko)	Reprezentowany sektor	Część, której dotyczy uwaga (proszę wskazać nr rozdziału, obszaru, celu lub wpisać Uwagi ogólne / Inne)	Szczegółowe zagadnienie, którego dotyczy uwaga	Treść uwagi lub proponowana konkretna treść uzupełnienia (wraz z uzasadnieniem)
					<p>uprawnych nawożonych gnojowicą lub obornikiem (...). Obok nawozów mineralnych, stosowanych do uprawy pasz dla zwierząt, gnojowica jest źródłem N₂O, gazu o potencjalnie ocieplającym 265 razy silniejszym niż CO₂. Gnojowica zawiera też antybiotyki, środki myjące i dezynfekujące. Zanieczyszcza okoliczne powietrze aerozolami: metanem, amoniakiem, siarkowodorem; związkami cuchnącymi: merkaptanami, siarczkami organicznymi, aminami, kwasami organicznymi, aldehydami i ketonami. Fermy są pośrednio odpowiedzialne za zanieczyszczanie środowiska pestycydami stosowanymi przy uprawach paszowych (...). Z ocen HELCOM jasno wynika, że rolnictwo jest jednym z głównych źródeł zanieczyszczenia substancjami biogennymi dostającymi się do Morza Bałtyckiego: ponad 50% ładunków azotu i fosforu, które trafiają do niego drogą wodną, pochodzi z rolnictwa. Sytuacja ta prowadzi do eutrofizacji, czyli przeżyźnienia morza. Zbyt duże ilości związków azotu i fosforu w wodzie tworzą idealne warunki do zakwitów glonów i sinic (...). Jakość wód powierzchniowych i podziemnych w wielu zlewniach rolniczych uległa pogorszeniu od momentu wejścia Polski w strukturę Unii Europejskiej. Jerzy M. Kupiec w nawiązaniu do swoich badań prowadzonych w ostatnich latach alarmuje, że wynika z nich katastrofalny stan wód powierzchniowych, gruntowych, ale i opadowych – szczególnie w otoczeniu wielkich ferm zwierzęcych. W ciekach wodnych wykrywane są hormony, a w studniach – antybiotyki. Normy, w przypadku niektórych wskaźników trocznych w ciekach, przekroczone są ponad 400 razy w stosunku do wartości progowych dla II klasy, zgodnie z wytycznymi ramowej dyrektywy wodnej.”</p>

l.p.	Zgłaszający uwagę (nazwa instytucji, organizacji lub imię i nazwisko)	Reprezentowany sektor	Część, której dotyczy uwaga (proszę wskazać nr rozdziału, obszaru, celu lub wpisać Uwagi ogólne / Inne)	Szczegółowe zagadnienie, którego dotyczy uwaga	Treść uwagi lub proponowana konkretna treść uzupełnienia (wraz z uzasadnieniem)
					Pomimo, że ww. dane są powszechnie dostępne projekt KPEiK w zupełności je pomija.
7	Green REV Institute		II/Wymiar 1 Obniżenie emisyjności/Obszar 1.4. Poprawa jakości środowiska, w tym powietrza/Cel. 1.4.3. Cel w zakresie stanu gleb	Wpływ sektora hodowlanego na stan gleb	<p>W Strategii UE na rzecz ochrony gleb 2030 „Korzyści ze zdrowych gleb dla ludzi, żywności, przyrody i klimatu” przewidziano, że do 2050 r. wszystkie gleby w UE powinny być w dobrym stanie, a ochrona, zrównoważone użytkowanie i rekultywacja gleby powinny stać się normą. Niestety w projekcie KPEiK znalazły się zapisy o ochronie gleb w kontekście produktywności, zaś diagnoza pomija w zupełności kwestię wpływu i odpowiedzialności sektora hodowlanego za degradację gleb.</p> <p>Intensywny wypas zwierząt może prowadzić do degradacji gleby, zmniejszenia jej struktury i erozji. Nadmierne wypasanie pozbawia roślinność, która stabilizuje glebę, co zwiększa podatność na erozję przez wiatr i wodę. Badania pokazują, że gleby na obszarach intensywnie użytkowanych przez zwierzęta tracą organiczną materię, co obniża ich zdolność do retencji wody i składników odżywczych żywności gleby. Produkcja zwierzęca wiąże się z intensywnym rolnictwem paszowym. Wymaga to dużych ilości chemicznych nawozów i pestycydów, co prowadzi do degradacji gleby poprzez zakwaszenie, zanieczyszczenie i utratę bioróżnorodności w mikroorganizmach glebowych. Badania pokazują, że stosowanie nawozów azotowych, zwłaszcza w uprawach paszowych, przyczynia się do zakwaszenia gleby i zmniejszenia jej biologicznej aktywności. Zanieczyszczenie gleb azotem i fosforem z nawozów i odchodów zwierzęcych jest głównym problemem w</p>

I.p.	Zgłaszający uwagę (nazwa instytucji, organizacji lub imię i nazwisko)	Reprezentowany sektor	Część, której dotyczy uwaga (proszę wskazać nr rozdziału, obszaru, celu lub wpisać Uwagi ogólne / Inne)	Szczegółowe zagadnienie, którego dotyczy uwaga	Treść uwagi lub proponowana konkretna treść uzupełnienia (wraz z uzasadnieniem)
					<p>obszarach intensywnej produkcji zwierzęcej. Odpady z ferm przemysłowych, które często są stosowane jako nawóz, mogą prowadzić do nadmiaru składników odżywczych w glebie, a następnie przedostawać się do wód gruntowych, powodując eutrofizację wód powierzchniowych i wyjąławianie gleby. Według raportu FAO¹³, produkcja zwierzęca odpowiada za główną przyczynę nadmiernego wzbogacenia gleb w azot i fosfor na wielu obszarach. Intensywne rolnictwo paszowe oraz wypas zwierząt prowadzą do zmniejszenia różnorodności biologicznej gleby. Utrata mikroorganizmów, grzybów i innych organizmów glebowych wpływa na zmniejszenie jej zdrowia, co obniża wydajność i zdolność regeneracji gleby. Badania sugerują, że gleby pod wpływem intensywnych praktyk rolniczych związanych z hodowlą zwierząt tracą bioróżnorodność i zdolność do samooczyszczania się. Pomimo, że środowisko naukowe wskazuje wyraźnie, że strategia ochrony i odnowy gleb wymaga przechodzenia do systemów roślinnych dla ludzi w projekcie KPEiK zostało to pominięte.</p>
8	Green REV Institute		II/ Wymiar 1 Obniżenie emisyjności/Obszar 1.4. Poprawa jakości środowiska, w tym powietrza/Cel. 1.4.4. Cel w zakresie odpadów	Emisje w ramach marnowania żywności	<p>Zmniejszenie ilości marnowanego jedzenia to konieczność w walce ze zmianami klimatycznymi i emisjami. Marnotrawstwo żywności odpowiada za ok. 16% wszystkich gazów cieplarnianych z systemu żywnościowego UE, a według Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Wyżywienia i Rolnictwa (ang. FAO), produkcja i transport żywności, która następnie jest marnowana, odpowiada za 8% globalnej emisji gazów cieplarnianych. Jeśli porównać emisje z marnowanej żywności do emisji krajowych, byłoby to trzecie najbardziej</p>

¹³<https://www.fao.org/4/a0701e/a0701e00.htm>

I.p.	Zgłaszający uwagę (nazwa instytucji, organizacji lub imię i nazwisko)	Reprezentowany sektor	Część, której dotyczy uwaga (proszę wskazać nr rozdziału, obszaru, celu lub wpisać Uwagi ogólne / Inne)	Szczegółowe zagadnienie, którego dotyczy uwaga	Treść uwagi lub proponowana konkretna treść uzupełnienia (wraz z uzasadnieniem)
					emisyjne państwo na świecie. Niestety ten aspekt został pominięty w KPEiK.
9	Green REV Institute		II/Wymiar 1 Obniżenie emisyjności/Obszar 1.6. Adaptacja do zmian klimatu /Cel. 1.6.1. Dążenie do adaptacji do zmian klimatu		W projekcie KPEiK wskazano: “Działania adaptacyjne obejmują retencję wody, działania na rzecz walki z chorobami zwierząt, wsparcie inwestycyjne, a także działania związane z ochroną zdrowia gleby, zwiększania potencjału sekwestracji węgla w glebie czy ochroną bioróżnorodności. Są one realizowane są w ramach Planu Strategicznego WPR na lata 2023-2027 poprzez wdrożenie ekoschematów, działań rolno-środowiskowo-klimatycznych oraz działań zalesieniowych, a także poprzez normy warunkowości (środowiskowej) WPR. Szerzej o zagadnieniu w części Cel. 1.2.5.” W ocenie Green REV Institute nie są to wystarczające i dobrze zaprojektowane działania. KPEiK powinien inicjować prace nad Krajową Strategią Żywnościową, która byłaby podstawą do transformacji do systemów zrównoważonych, roślinnych dla ludzi, adresowałaby wyzwania związane z kosztami działania sektora hodowlanego oraz stanowiłaby odpowiedź na wyzwania zdrowotne, klimatyczne i środowiskowe w kontekście całego systemu żywnościowego. Przykładem pierwszych działań dot. wypracowania Strategii dot. Wspierania Żywności i Białek Roślinnych jest chociażby Dania. Jacob Jensen, Minister Żywności, Rolnictwa i Rybactwa Danii, we wstępie do Danish Action Plan for Plant Based Food ¹⁴ , napisał: “Dania — podobnie jak reszta świata — w ostatnich latach stanęła w obliczu kilku poważnych kryzysów, które wpłynęły na nasze zdrowie, środowisko, klimat i zaopatrzenie w żywność. Populacja wciąż rośnie na

¹⁴ <https://futurefood4climate.eu/wp-content/uploads/2024/02/Danish-Action-Plan-for-Plant-based-Foods.pdf>

l.p.	Zgłaszający uwagę (nazwa instytucji, organizacji lub imię i nazwisko)	Reprezentowany sektor	Część, której dotyczy uwaga (proszę wskazać nr rozdziału, obszaru, celu lub wpisać Uwagi ogólne / Inne)	Szczegółowe zagadnienie, którego dotyczy uwaga	Treść uwagi lub proponowana konkretna treść uzupełnienia (wraz z uzasadnieniem)
					<p>planecie, gdzie zmiany klimatyczne wywierają presję na nasze społeczeństwo. Popyt na żywność jest ogromny, zwłaszcza w czasach kryzysu, co pokazała nam wojna na Ukrainie. Ziemia musi pełnić wiele funkcji: zapewniać czyste środowisko wodne, rozwijać odnawialne źródła energii, zwiększać bioróżnorodność i przyrodę, dostarczać plony do produkcji żywności i pasz, a także znacząco redukować emisję gazów cieplarnianych. Do tego dochodzi wpływ złych nawyków żywieniowych na odżywianie i zdrowie. Zwiększenie produkcji i konsumpcji żywności pochodzenia roślinnego pomoże rozwiązać te wyzwania.</p> <p>Rząd Danii chce wzmocnić duński sektor żywności pochodzenia roślinnego. Osiągniemy to poprzez szereg inicjatyw wspierających łańcuch wartości. Plan działań ma zainspirować wszystkich, którzy pracują w naszych systemach żywnościowych i mają wpływ na nasze codzienne wybory żywieniowe: od rolnika i producenta żywności, po sprzedawcę detalicznego, dostawcę żywności w stołówkach, rynki eksportowe — a oczywiście także konsumenta podczas codziennych zakupów w supermarkecie.”¹⁵</p>
10	Green REV Institute		II/ Wymiar 5. Badania naukowe, innowacje i konkurencyjność/ Cel. 5.1.2. Rozwój w obszarach sprzyjających transformacji	Rola sieci handlowych w ramach obniżania emisyjności oraz	Sieci handlowe poprzez politykę promocji, marketingu, budowania otoczenia żywności mają ogromny wpływ na emisję pośrednie w ramach kupowanych produktów rolno-spożywczych.

¹⁵ <https://futurefood4climate.eu/wp-content/uploads/2024/02/Danish-Action-Plan-for-Plant-based-Foods.pdf>

l.p.	Zgłaszający uwagę (nazwa instytucji, organizacji lub imię i nazwisko)	Reprezentowany sektor	Część, której dotyczy uwaga (proszę wskazać nr rozdziału, obszaru, celu lub wpisać Uwagi ogólne / Inne)	Szczegółowe zagadnienie, którego dotyczy uwaga	Treść uwagi lub proponowana konkretna treść uzupełnienia (wraz z uzasadnieniem)
			do gospodarki neutralnej klimatycznie	wsparcie dla sektora roślinnego	<p><i>“W Niemczech Lidl już obniżył ceny produktów roślinnych. Sprzedaż tam wzrosła o 30%. W Holandii Jumbo ogłosiło obniżkę cen na substytuty mięsa w listopadzie ubiegłego roku. Sieć supermarketów chce, aby do 2030 r. 60% sprzedawanych przez nią białek było pochodzenia roślinnego. Częściowo z tego powodu detalista zaprzestanie także z końcem tego miesiąca promocji na mięso.”</i>¹⁶Działania sieci handlowych są spowodowane nie tylko wzrastającą świadomością biznesu, ale także zmieniającymi się regulacjami. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2022/2464 z dnia 14 grudnia 2022 r. w sprawie zmiany rozporządzenia (UE) nr 537/2014, dyrektywy 2004/109/WE, dyrektywy 2006/43/WE oraz dyrektywy 2013/34/UE w odniesieniu do sprawozdawczości przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju¹⁷: “W ostatnich latach miał miejsce bardzo znaczny wzrost zapotrzebowania na informacje na temat zrównoważonego rozwoju przedsiębiorstw, zwłaszcza ze strony społeczności inwestorów. Ten wzrost zapotrzebowania wynika ze zmiennego charakteru ryzyk dla jednostek i rosnącej świadomości inwestorów na temat konsekwencji finansowych tych ryzyk. Dotyczy to w szczególności ryzyk finansowych związanych z klimatem. Rośnie również świadomość ryzyka i możliwości dla jednostek i inwestycji wynikających z innych kwestii środowiskowych, takich jak utrata różnorodności biologicznej, oraz kwestii związanych ze zdrowiem i społecznymi, w tym związanych z pracą dzieci i pracą przymusową. Wzrost zapotrzebowania na informacje na temat zrównoważonego rozwoju wynika również ze wzrostu w</p>

¹⁶ <https://www.portalspozywczy.pl/zywnosc-roslinna/wiadomosci/lidl-chce-podwoic-sprzedaz-produktow-roslinnych-obniza-ich-ceny.254465.html>

¹⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A32022L2464>

I.p.	Zgłaszający uwagę (nazwa instytucji, organizacji lub imię i nazwisko)	Reprezentowany sektor	Część, której dotyczy uwaga (proszę wskazać nr rozdziału, obszaru, celu lub wpisać Uwagi ogólne / Inne)	Szczegółowe zagadnienie, którego dotyczy uwaga	Treść uwagi lub proponowana konkretna treść uzupełnienia (wraz z uzasadnieniem)
					<p>dziedzinie produktów inwestycyjnych, które wyraźnie wiążą się ze spełnieniem określonych standardów zrównoważonego rozwoju lub osiągnięciem określonych celów zrównoważonego rozwoju i z zapewnieniem spójności z poziomem ambicji porozumienia paryskiego w ramach Ramowej konwencji Narodów Zjednoczonych w sprawie zmian klimatu przyjętego w dniu 12 grudnia 2015 r. (zwanego dalej „Porozumieniem paryskim”), Konwencji o różnorodności biologicznej i strategii politycznych Unii.” Niewątpliwie regulacje prawne mają ogromny wpływ na wzrost liczby działań podmiotów prywatnych na rzecz klimatu, ograniczania emisji i ochrony środowiska. W 2023 r. Green REV Institute opracował analizę Meat us Half Way¹⁸ dot. działania sieci handlowych w Polsce. Przeanalizowaliśmy 5 sieci: Lidl, Biedronka, Żabka, Dino, Kaufland. Niestety żadna z sieci nie podjęła się dialogu i nie przesłała swoich odpowiedzi na przesłane przez nas pytania. Wnioski z analizy Green REV Institute pokazują, że:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mimo, że wszystkie sieci posiadają strategie zrównoważonego rozwoju, żadna nie wskazuje działań związanych z ograniczaniem sprzedaży i promocji mięsa i nabiału jako celu działania dla klimatu. - Wszystkie sieci wskazują działania związane z budowaniem konsumpcji zdrowej i zrównoważonej żywności w działaniach związanych z kształtowaniem zachowań konsumenckich a nie ograniczaniem emisji środowiskowych.

¹⁸ <https://futurefood4climate.eu/biblioteka/raport-meat-us-half-way/>

I.p.	Zgłaszający uwagę (nazwa instytucji, organizacji lub imię i nazwisko)	Reprezentowany sektor	Część, której dotyczy uwaga (proszę wskazać nr rozdziału, obszaru, celu lub wpisać Uwagi ogólne / Inne)	Szczegółowe zagadnienie, którego dotyczy uwaga	Treść uwagi lub proponowana konkretna treść uzupełnienia (wraz z uzasadnieniem)
					<ul style="list-style-type: none"> - Sieci takie jak Lidl, Kaufland, Biedronka, Żabka chwalą się produktami roślinnymi, ale nie wykazują danych ze sprzedaży mięsa i nabiału vs. roślinne zamienniki. - Sieci w przepisach kulinarnych stawiają na mięso i nabiał. Tylko 13% wszystkich przepisów LIDL to przepisy na potrawy wegańskie, przepisy przyjazne planecie według Lidla to także te z nabiałem. W przypadku Biedronki na 10 przepisów tylko 3 są w pełni roślinne. W przypadku Kaufland wśród wszystkich dostępnych przepisów (939), wegańskich jest 23, czyli 2%. - Wszystkie sieci stawiają na rozwój i wykorzystanie odnawialnych źródeł energii, zmniejszenie zużycia plastikowych opakowań, ale żadna nie wspomina o emisjach pochodzących z rolnictwa zwierzęcego. - Mięso i nabiał promowane są w miejscach widocznych dla osób konsumenckich w sieciach. - Każda gazetka promocyjna sieci zawiera kilka stron wypełnionych promocjami na zakup mięsa i nabiału. - Aplikacja Żabki zachęca do kupowania kanapek z mięsem i nabiałem jako wartościowych przekąsek i śniadań do szkoły powołując się na raport Green REV Institute i Future Food 4 Climate dot. niskiej dostępności zrównoważonych posiłków w placówkach oświatowych z 2022 r. <p>Konieczne jest uwzględnienie w KPEiK wszystkich podmiotów, które mają znaczący wpływ na emisje pochodzące z rolnictwa i sektora żywności, w szczególności sieci</p>

I.p.	Zgłaszający uwagę (nazwa instytucji, organizacji lub imię i nazwisko)	Reprezentowany sektor	Część, której dotyczy uwaga (proszę wskazać nr rozdziału, obszaru, celu lub wpisać Uwagi ogólne / Inne)	Szczegółowe zagadnienie, którego dotyczy uwaga	Treść uwagi lub proponowana konkretna treść uzupełnienia (wraz z uzasadnieniem)
					<p>handlowych, w których osoby konsumenckie są zachęcane i motywowane do zakupu konkretnych produktów. Kolejnym elementem budowania konkurencyjnej i niskoemisyjnej gospodarki jest wspieranie sektora roślinnego. Programy działań na rzecz sektora żywności roślinnej są coraz częściej opracowywane i wdrażane w państwach członkowskich UE (przykładem jest wspomniana Dania). W 2021 r. dr. Sylwia Spurek przedstawiła projekt legislacji dla wsparcia produkcji roślinnej w Polsce obejmujący:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. zakaz reklamy mięsa, mleka, jaj; 2. likwidację funduszy promocji tych produktów; 3. powołanie funduszu promocji weganizmu; 4. od przedszkola zajęcia „klimat i prawa zwierząt”; 5. 0% VAT na zamienniki mięsa, mleka, jaj. <p>Pomimo, że znacząca większość elementów projektu dr. Sylwii Spurek takich jak zakaz reklamy, edukacja klimatyczna i zdrowotna, rozwiązania dot. polityki fiskalnej czy fundusze promocji i wsparcia dla sektora żywności roślinnej są wdrażane na całym świecie, Polska nadal nie opracowała kompleksowego planu działań dla wsparcia żywności nie tylko o niskich emisjach, ale także takiej która nie niszczy zdrowia i życia ludzi, jest sprawiedliwa i zrównoważona.</p>

l.p.	Zgłaszający uwagę (nazwa instytucji, organizacji lub imię i nazwisko)	Reprezentowany sektor	Część, której dotyczy uwaga (proszę wskazać nr rozdziału, obszaru, celu lub wpisać Uwagi ogólne / Inne)	Szczegółowe zagadnienie, którego dotyczy uwaga	Treść uwagi lub proponowana konkretna treść uzupełnienia (wraz z uzasadnieniem)
11	Green REV Institute		UWAGA OGÓLNA	Konieczność uwzględnienia transformacji systemu żywnościowego w ramach wszystkich działań KPEiK	<p>Transformacja systemu żywnościowego w kierunku bardziej zrównoważonego modelu opartego na żywności roślinnej jest kluczowa w walce ze zmianami klimatu i powinna stanowić istotny element Krajowego Planu Energii i Klimatu (KPEiK). Produkcja żywności pochodzenia zwierzęcego jest jednym z największych źródeł emisji gazów cieplarnianych, w tym metanu, CO₂ i podtlenku azotu. Dlatego KPEiK powinien uwzględniać:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Wspieranie badań i rozwoju w obszarze alternatywnych białek roślinnych. Produkcja białek roślinnych wymaga mniej zasobów, takich jak woda, ziemia i energia, a także generuje znacznie mniejsze emisje gazów cieplarnianych. Wdrażanie innowacji w tym obszarze powinno być priorytetem, by wspierać rozwój gospodarki neutralnej klimatycznie. 2. Ograniczenie działalności ferm przemysłowych. Fermy przemysłowe nie tylko przyczyniają się do ogromnych emisji metanu, ale także negatywnie wpływają na stan gleb, wód i jakość powietrza. Zamknięcie takich ferm oraz promowanie rolnictwa zrównoważonego i roślinnego przyczyni się do poprawy jakości środowiska i obniżenia emisji. 3. Zielone zamówienia publiczne i programy edukacyjne. Należy wdrożyć programy takie jak "Roślinna Szkoła" (www.roslinnaszkoła.pl), które promują zdrową, roślinną dietę w szkołach, instytucjach publicznych i innych placówkach, oraz kompleksową transformację systemu żywności na poziomie lokalnym, krajowym i unijnym.

l.p.	Zgłaszający uwagę (nazwa instytucji, organizacji lub imię i nazwisko)	Reprezentowany sektor	Część, której dotyczy uwaga (proszę wskazać nr rozdziału, obszaru, celu lub wpisać Uwagi ogólne / Inne)	Szczegółowe zagadnienie, którego dotyczy uwaga	Treść uwagi lub proponowana konkretna treść uzupełnienia (wraz z uzasadnieniem)
					<p>Działania te mogą znacząco wpłynąć na zmianę nawyków żywieniowych, przyczyniając się do redukcji emisji związanych z systemem żywnościowym.</p> <p>4. Budowanie sprawiedliwego systemu żywnościowego. Sprawiedliwa transformacja klimatyczna wymaga także zmiany podejścia do rolnictwa i żywności, aby zapewnić dostęp do zdrowej, zrównoważonej żywności dla wszystkich. Konieczne jest zakończenie subsydiowania produkcji zwierzęcej na rzecz wsparcia rolnictwa roślinnego, co przyczyni się do zmniejszenia emisji oraz poprawy zdrowia publicznego.</p> <p>Te propozycje są zgodne z celami UE dotyczącymi neutralności klimatycznej oraz strategią Od pola do stołu, która podkreśla potrzebę zmiany systemu żywnościowego w kierunku bardziej zrównoważonego.</p> <p>Jednym z kluczowych badań w obszarze emisyjności diet jest badanie Josepha Poore'a i Thomasa Nemecka, opublikowane w 2018 roku w czasopiśmie "Science". W badaniu tym analizowano wpływ różnych diet na środowisko, w tym emisję CO₂, zużycie wody i łądu, oraz ich zróżnicowanie w zależności od rodzaju diety. Badanie wykazało, że dieta wegańska jest jedną z najbardziej zrównoważonych środowiskowo. W porównaniu do diety mięsnej, osoba na diecie roślinnej produkuje nawet pięciokrotnie mniej CO₂ dziennie. Z kolei średnia osoba na diecie bogatej w mięso emituje około 10 kg CO₂ dziennie, podczas gdy osoby na diecie wegańskiej emitują zaledwie 2,5 kg CO₂ dziennie.</p>

l.p.	Zgłaszający uwagę (nazwa instytucji, organizacji lub imię i nazwisko)	Reprezentowany sektor	Część, której dotyczy uwaga (proszę wskazać nr rozdziału, obszaru, celu lub wpisać Uwagi ogólne / Inne)	Szczegółowe zagadnienie, którego dotyczy uwaga	Treść uwagi lub proponowana konkretna treść uzupełnienia (wraz z uzasadnieniem)
12					
13					
14					
15					
16					
17					